

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

ในช่วงที่ประเทศไทยประสบกับภาวะวิกฤตเศรษฐกิจในปี 2540 นับเป็นบทเรียนสำคัญที่ทำให้ประชาชนเข้าใจถึงผลการพัฒนา โดยไม่ได้สร้างความมั่นคงและเข้มแข็ง หรือสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีภายในประเทศ รัฐบาลตระหนักถึงความสำคัญด้วยการกำหนดนโยบายด้านการศึกษา โดยนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงชี้ถึงแนวทางการดำรงชีวิตและปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับทั้งในการพัฒนาการบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลางคือมีความพอดีพอเหมาะ มีความพอเพียงคือความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี มีความรอบรู้ มีคุณธรรมอดทนมีสติปัญญา มีความรอบคอบเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของสังคม (สุนัย เศรษฐบุญสร้าง, 2550:10-19) การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ให้เกิดผลในทางปฏิบัติในทุกภาคส่วนและทุกระดับของสังคมอย่างจริงจัง เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จึงมีแผนงานในการรองรับ 4 แผนงาน คือ 1) แผนงานเชื่อมโยงเครือข่ายเรียนรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 2) แผนงานพัฒนาวิชาการและส่งเสริมการศึกษาวิจัย 3) แผนงานสร้างหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ 4) แผนงานเผยแพร่ประชาสัมพันธ์และรณรงค์เพื่อสร้างกระแสสังคม (สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549 : 6)

จากการศึกษารายงานผลการจัดการศึกษาของประเทศไทยพบว่า การศึกษาของประเทศไทยวิกฤตในทุกจุดและทุกระดับ ตั้งแต่ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานไปจนถึงระดับอุดมศึกษา และผลการวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศ ระบุว่าคุณภาพการศึกษาไทยอยู่ในขั้นวิกฤติ โดยเฉพาะการศึกษาระดับประถมศึกษาที่มีคุณธรรม จริยธรรมต่ำสุด นอกจากนี้ยังพบปัญหาต่าง ๆ อย่างมากมาย เช่น ปัญหายาเสพติด การทะเลาะวิวาท การมีเพศสัมพันธ์ที่ไม่เหมาะสม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2550) จากปัญหาดังกล่าวมาแล้ว กระทรวงศึกษาธิการจึงกำหนดทิศทาง กรอบนโยบายในการแก้ไขแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยการน้อมนำการดำเนินงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นกรอบทิศทางในการกำหนดนโยบาย โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาการศึกษาที่สมดุลและยั่งยืน ทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ เพื่อวางรากฐานสำหรับการพัฒนาที่ต่อเนื่องในระยะยาวและทันกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก ดังนั้นกระทรวงศึกษาธิการจึงน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ โดยมีกิจกรรมสำคัญที่เป็นจุดเน้น กลยุทธ์ประกอบด้วย การส่งเสริมให้

สถานศึกษาทุกแห่งจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อปลูกฝังคุณธรรม การสนับสนุนกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในรูปแบบที่หลากหลายเพื่อเป็นกลไกการส่งเสริมคุณธรรม การน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และหลักธรรมมาภิบาลสู่การบริหารงานทุกระดับ บูรณาการในการพัฒนาบุคลากรทุกหลักสูตร และการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ระบบดูแลนักเรียน ดังนั้นสถานศึกษาต้องนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายของสถานศึกษา (เกษม วัฒนชัย, 2551)

การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา เป็นการดำเนินการส่งเสริม และ สนับสนุนให้บุคลากรในภาคการศึกษาทุกระดับ น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ ใน ชีวิตประจำวันและการปฏิบัติภารกิจ เช่น การบริหารการศึกษา การบริหารงบประมาณ การจัด กิจกรรมการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมพัฒนานักเรียนเป็นต้น เพื่อท้ายที่สุดแล้ว เกิดกระบวนการ ปรับเปลี่ยนจนเป็นวิถีชีวิต และปลูกฝังและบ่มเพาะผู้เรียน เด็ก และเยาวชน ให้มีจิตสำนึกและ อุปนิสัย “พอเพียง” (Sufficiency Mindset and Behavior) จะสามารถดำรงตนและดำเนินชีวิต ให้เจริญก้าวหน้าไปได้อย่างสมดุล และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ อย่างมั่นคงและยั่งยืน (ปริยานุช ธรรมปิยา, 2557)

กระทรวงศึกษาธิการเป็นหน่วยงานหลักในการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาคนของประเทศ ได้มุ่งเน้นความสำคัญกับการพัฒนาคน ซึ่งเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาติ จึงได้น้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาจัดการศึกษาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2549 จนถึง ปัจจุบัน ได้กำหนดเป็นโครงการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา มีเป้าหมาย 3 ระยะคือ ระยะที่ 1 ปี 2550 กำหนดให้สถานศึกษาที่สามารถเป็นแบบอย่าง ในการจัดกระบวนการ เรียนการสอน และการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไม่ต่ำกว่าจำนวน 80 แห่ง ระยะที่ 2 ปี 2551-2552 พัฒนาและขยายเครือข่ายสถานศึกษาที่เป็นแบบอย่างในการจัด กระบวนการเรียนการสอน และการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทุกจังหวัดเป็น จำนวน 800 แห่ง ระยะที่ 3 ปี 2553-2554 พัฒนาให้สถานศึกษาสามารถนำหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการจัดกระบวนการเรียนการสอนและการบริหารจัดการที่เหมาะสมกับ บริบทของแต่ละสถานศึกษาได้ครบทุกแห่งทั่วประเทศ ซึ่งมีการดำเนินการติดตามและประเมินผลทุก ระยะ โดยมีขอบข่ายของการขับเคลื่อนสู่สถานศึกษา 4 ด้าน คือด้านการบริหารจัดการ ด้านหลักสูตร และการจัดการเรียนการสอน ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และด้านการพัฒนาบุคลากร ของสถานศึกษา (สุธรรม ธรรมทัศนานนท์, 2560: 142-143) ต่อมากระทรวงศึกษาธิการได้มีนโยบาย การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาเพื่อให้ครู ผู้บริหารสถานศึกษา บุคลากร และนักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และสามารถนำหลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาการในการบริหารจัดการ การเรียนการสอน ตลอดจนการบูรณาการใช้ ในชีวิตประจำวัน และได้เริ่มดำเนินการขยายผลสถานศึกษาแบบอย่าง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้และ

การบริหารจัดการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง “สถานศึกษาพอเพียง” ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554 เป็นต้นมา

จากการติดตามการดำเนินการที่ผ่านมา มีสถานศึกษาสมัครใจเข้ารับการประเมิน เพื่อเป็นสถานศึกษาแบบอย่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการบริหารจัดการ ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงหรือที่เรียกว่า “สถานศึกษาพอเพียง” ปัจจุบันมีสถานศึกษาที่ผ่านการประเมินทั่วประเทศ จำนวน 14,602 แห่ง และมีศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา จำนวน 39 แห่ง สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงได้กำหนดนโยบายในการดำเนินการเรื่องดังกล่าวอย่างต่อเนื่องและกำหนดเป็นแผนยุทธศาสตร์ระยะ 3 ปี ตั้งแต่ปี 2558-2560 มีเป้าหมายให้สถานศึกษาทั่วไปต้องผ่านการประเมินเป็นสถานศึกษาพอเพียงครบทุกแห่ง และให้มีศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาครบทุกจังหวัดในปี 2558 และครบทุกเขตพื้นที่การศึกษาภายในปี 2560 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2560)

โรงเรียนชุมชนบ้านเมืองคอง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ได้น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาการในการบริหารจัดการ การเรียนการสอน ได้ผลในระดับหนึ่ง จากการประชุมเชิงปฏิบัติการวิเคราะห์สถานการณ์ร่วมกันระหว่างครู ผู้ปกครอง และนักเรียน พบว่าโรงเรียนต้องการดำเนินการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติให้สอดคล้องกับแนวทางของกระทรวงศึกษาธิการเพื่อพัฒนาให้เป็นสถานศึกษาพอเพียงแบบอย่างและพัฒนาในระดับสูงขึ้นต่อไป

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยเพื่อท้องถิ่นมีศักยภาพเพียงพอที่จะมีส่วนผลักดันให้การขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา ให้บรรลุผลสำเร็จตามเจตนารมณ์ของรัฐบาลและกระทรวงศึกษาธิการ และผู้วิจัยในฐานะอาจารย์สังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ มีความสนใจในพระมหากรุณาธิคุณในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงมีความตั้งใจที่จะเป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนเมืองคอง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ จึงได้ทำการศึกษาวิจัยในเรื่องนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนบ้านเมืองคอง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่

ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย

ได้แนวทางการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนบ้านเมืองคอง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาสภาพและแนวทางการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนเมืองคองอำเภอยางตลาด จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 5 ด้าน คือ 1) ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา 2) ด้านหลักสูตรและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 3) ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน 4) ด้านการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา 5) ด้านผลลัพธ์/ภาพความสำเร็จ

2. ขอบเขตด้านพื้นที่การวิจัย

โรงเรียนบ้านเมืองคองอำเภอยางตลาด จังหวัดเชียงใหม่

3. ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมายการวิจัย

กลุ่มเป้าหมายที่ศึกษา คือ ผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 1 คน ครูและบุคลากรทางการศึกษา จำนวน 11 คน สภานักเรียน จำนวน 11 คน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 9 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 32 คน

4. ขอบเขตด้านระยะเวลาดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ดำเนินการวิจัยตั้งแต่วันที่ 23 มกราคม 2560 ถึงวันที่ 30 กันยายน 2561

นิยามศัพท์เฉพาะ

เพื่อความเข้าใจตรงกัน การวิจัยครั้งนี้ได้นิยามศัพท์เฉพาะไว้ดังนี้

การขับเคลื่อน หมายถึง แนวทางการส่งเสริมหรือสนับสนุนที่เป็นแผนงานหรือวิธีการบริหารจัดการของการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าสู่สถานศึกษา ซึ่งมีการกำหนดขั้นตอนและวิธีการที่ชัดเจนอย่างรอบรอบ เพื่อให้การดำเนินงานได้บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง หลักคิดและแนวทางปฏิบัติตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 คือ เศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นหลักในการดำเนินชีวิตไปสู่ความเจริญก้าวหน้า พร้อมกับความสุขและมั่นคง เมื่อนำไปใช้บริหารจัดการตนเอง และภารกิจงานที่บุคคลนั้นกำลังกระทำอยู่อย่างสม่ำเสมอ ย่อมสำเร็จประโยชน์และนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน และปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นกรอบแนวคิดที่ต้องใช้ความรู้ควบคู่ไปกับคุณธรรม ในการตัดสินใจ โดยคำนึงถึง 3 หลักการ ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี และมุ่งที่จะทำให้เกิดขึ้นนำไปสู่ความเจริญก้าวหน้า สุขภาพดี และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม

สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง สถานศึกษาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้หมายถึงโรงเรียนเมืองคอง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่

การขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนบ้านเมืองคอง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ หมายถึงแนวทางการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาขั้นพื้นฐานใน 5 ด้าน คือ 1) ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา 2) ด้านหลักสูตรและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 3) ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน 4) ด้านการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา 5) ด้านผลลัพธ์/ภาพความสำเร็จ

